

Meclis El Kitabı:

COVID-19 İLE MÜCADELEDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI OLMAK

Bu el kitabı; milletvekilleri ve meclis çalışanları için hazırlanmıştır. COVID-19 salgınına yönelik planlanan müdahale ve iyileştirme faaliyetlerinin kadınların ihtiyaçlarına yanıt vermesini sağlayacak pratik yöntemler içermektedir. El kitabı; hem bugüne dek bildirilen vakaların kadınlar üzerindeki etkilerine hem de dünyanın farklı bölgelerinden milletvekilleri ve meclis çalışanları tarafından dile getirilen ortak ihtiyaçlara dayanılarak hazırlanmıştır.

Kitapta ayrıca salgın süresince ve sonrasında COVID-19 müdahale ve iyileştirme planlarının toplumsal cinsiyete duyarlı hale getirilebilmesinde milletvekillerine ve meclis çalışanlarına rehberlik etmek üzere bir **kontrol listesi** sunulmaktadır.

Yazarlar: Sarah Childs ve Sonia Palmieri.
Katkıda Bulunanlar: Julie Ballington (UN Women) ve Gabriella Borovsky (UN Women).

© 2020 UN Women. Her hakkı saklıdır.

Bu yayında belirtilen görüşler yazarlara ait olup, UN Women, Birleşmiş Milletler ya da bağlı kuruluşlarının görüşlerini yansıtmak zorunda değildir.

Bu belgede sunulan içeriğin herhangi bir şekilde tamamen ya da kısmen kullanılması için orijinal yayımcı UN Women'a atıfta bulunulmalıdır.

Kapak: © KB Mpofu / ILO. 24 Nisan, 2020.

COVID-19
RESPONSE

UN
WOMEN

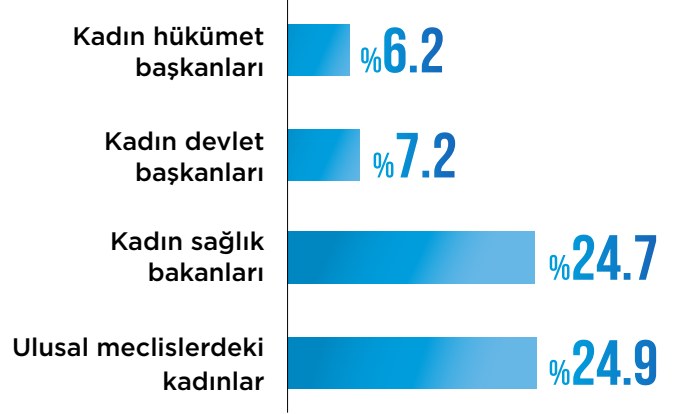
Meclislerin COVID-19 salgını ile mücadele ederken toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde davranma sorumlulukları vardır. Bu durum; kamu düzeninin ve hukukun üstünlüğünün muhafaza edilmesi, hastalığın etkili bir şekilde kontrol altında tutulması ve halkın sağlığı ve refahı açısından çok önemlidir.

Kamu kurumları, kadınlara toplumsal cinsiyet eşitliğini gözeterek hizmet etmekle yükümlüdür. Bir salgın esnasında bu yükümlülük daha da önem kazanmaktadır. Kadınların katkıda bulunduğu müdahale ve iyileştirme politikaları ve bütçeleri daha 'bilgiye dayalı' kararların verilmesine, daha adil sonuçlar elde edilmesine ve COVID-19 gibi sağlık krizlerine karşı daha dayanıklı olunmasına yardımcı olur. Meclislerin, kriz sırasında hükümetin hazırladığı politika ve bütçeyi onaylama ve denetleme görevi toplumsal cinsiyet eşitliğini temin etmede en önemli unsurdur.

Yaşanan krizler alınan kararların aceleyle getirilmesine ve kadın haklarının, kadınlara ait deneyimlerin ve bakış açılarının dikkate alınmamasına yol açabilir. Hatta bunların 'normal' zamanlarda dahi karar verme süreçlerine dahil edilmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Sağlık sektöründe ve sosyal sektörlerde çalışanların %70'i kadındır,¹ ancak ulusal yasa koyucu mercilerin yalnızca %25'i kadınlardan oluşmaktadır.² COVID-19 müdahale planlarının karar verme süreçlerinde genellikle erkekler temsil edilmektedir. Kadınlar siyaset, sağlık ve ekonomi alanlarında karar verici mercilerde sistematik olarak yetersiz temsil edilmektedir. En iyi senaryoda; bu durum erkeklerin krizleri daha iyi yönettiklerine dair yanlış bir algının oluşmasına yol açabilir. En kötü senaryoda ise danışma ve karar verme süreçlerinde kadınları dışlayan ya da toplumsal cinsiyeti dikkate almayan bütçe ve politika düzenlemeleri daha etkisiz olmakta ve yararın aksine zarar verebilmektedir.³

“Unutmayın, tüm dünyada kadınlar sağlık sektöründe ve sosyal sektörlerde çalışanların %70'ini oluşturmaktadır. Kadınlar, erkeklerle kıyaslandığında ev işlerini ve karşılıksız bakım işlerini üç kat daha fazla üstlenmektedir. Yine de kadınlar sağlık ve bakım söz konusu olduğunda ilgili karar verici mercilerden sistematik olarak dışlanmaktadır.”

Phumzile Mlambo-Ngcuka, İcra Direktörü,
UN Women

Kaynak: Politikada Kadınların Haritası; Parlamentolararası Birlik (PAB), UN Women (2020)

KRİZ DÖNEMLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI MECLİSLER

1. Toplumsal cinsiyet eşitliği bir insan hakları ve demokratik teamül meselesidir. Halk bir kriz esnasında meclislerden bu hak ve teamülleri gözetmelerini ve temsil etmelerini bekler.
2. Meclisler krizleri fırsata çevirip duruma nasıl müdahale ettiklerini, sürece nasıl uyum sağladıklarını ve yeniliklere ne kadar açık olduklarını gösterebilirler. Kadınların farklı deneyimlerinin, bakış açılarının ve becerilerinin sürece dahil edilmesi alınan kararların daha fazla bilgiye dayandırılmasını ve daha adil sonuçların elde edilmesini sağlar. Ayrıca 'grupça düşünme' alışkanlığının ve geleneksel çözüm yöntemlerinin gelişmesine katkıda bulunur.
3. Milletvekillerinin kriz döneminde ve sonrasında toplumsal cinsiyet eşitliği meselesini ele alacak güç ve imkânları mevcuttur. Kendi hayatlarını doğrudan etkileyecek kararlar alındığını görmek, meclisi halkın gözünde daha meşru hale getirecektir.
4. Meclisler farklı fikirleri ve katılımı teşvik ederek krize müdahale sürecine liderlik edebilir. Yapılan araştırmalar kadın yasa koyucuların kutuplaşmış siyasi ortamlarda iyi iş birliği yapabildiklerini göstermektedir.
5. Krizlerden 'yeni normal' için fırsatlar doğar: Bugün hayata geçirilecek toplumsal cinsiyete duyarlı prosedürler ve bütçe düzenlemeleri, gelecekte kurumsal değişikliklerin yapılmasına ve toplumsal cinsiyete daha duyarlı bir dünyaya olanak tanıyabilir.

COVID-19'UN KADINLAR ÜZERİNDEKİ ETKİSİ⁵

“Sağlıktan ekonomiye, güvenlikten sosyal korumaya her alanda, COVID-19’un kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkisi sırf cinsiyetleri nedeniyle daha derinden hissedilmektedir.”

BM Politika Özeti: COVID-19’un Kadınlar Üzerindeki Etkisi

HASTALIKLA MÜCADELEDE ORANTISIZ BİR ROL ÜSTLENEN KADINLARIN ÜZERİNDE ARTAN YÜKLER:

- Küresel anlamda sağlık ve sosyal sektörlerdeki çalışanların %70’i kadındır.⁶
- Kadınlar; hemşire, sağlık teknisyeni, temizlikçi, market görevlisi, öğretmen veya çocuk bakıcısı olarak bu sektörlerde çoğunluğu temsil etmektedir. Sahada ön saflarda çalışan bu kadınlar virüse daha çok maruz kalmakta, enfeksiyon kapma ve çalışamama riski ile karşı karşıya bulunmaktadır.
- COVID-19 küresel bir salgına dönüşmeden önce kadınlar karşılıksız bakım ve ev işlerini erkeklere kıyasla **üç kat** daha fazla yapmaktaydı. **Sağlık sistemleri kapasitelerinden fazla yük ile karşı karşıya kalınca**,⁷ evde bakım işleri de arttı ve bu yük de çoğunlukla kadınların omuzlarına bindi.

KADINLARIN EKONOMİK GÜVENLİĞİNE YÖNELİK ARTAN RİSKLER:

- Kadınlar, salgından etkilenen turizm gibi sektörlerde oldukça yoğun bir şekilde ve güvensiz çalışma koşulları altında istihdam edilmektedir. Bu durum, kadınların kısa, orta ve uzun vadede işlerini kaybetme risklerinin artmasına yol açmaktadır.
- Hareket kısıtlamaları da dahil olmak üzere günlük hayat-taki aksaklıklar kadınların para kazanmasını ve ailelerinin geçimini sağlamalarını engellemektedir.⁸
- Şayet takip edilmezse, ilave bakım sorumlulukları kız çocuklarının eşit eğitim imkânlarına erişimini kısıtlayabilir. Eğitim yöntemleri çevrimiçi sistemlere evrildikçe, kız çocukları ile erkek çocuklarının gerekli kaynaklara, ekipmana ve temel altyapı ya da hizmetlere erişim imkanları her zaman eşit olmayacaktır.

KADINLARIN FİZİKSEL VE PSİKOLOJİK GÜVENLİĞİNE YÖNELİK İLAVE RİSKLER:

- Küresel anlamda, 15-49 yaş arası **243 milyon kadın ve kız çocuğu** geçtiğimiz 12 ayda partnerleri tarafından cinsel

- ve/veya fiziksel şiddete maruz bırakılmıştır. COVID-19 salgınının ortaya çıkışından bu yana hanehalkları güvenlik, sağlık ve maddi endişeler nedeni ile daha da gerilmiş, kısıtlı yaşam alanlarında sıkışmış ve dolayısıyla da ev içi ve **toplumsal cinsiyete dayalı şiddet salgın süresince artış göstermiştir**.¹⁰
- Kadınlar kendilerini istismar eden kişilerle aynı evi paylaşmak durumunda kalmış, evsiz ve **vatansız** kadınların sağlık ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamak için sığınacakları bir yer bulmaları zorlaşmıştır.
- Salgından önce de meclislerde yer alan ve çalışan çok sayıda kadın **cinsel taciz ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddete** maruz bırakılmaktaydı. COVID-19 salgınıyla birlikte toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eğilimi arttıkça siyasetteki kadınlar da daha fazla dışlanma riski ile karşı karşıya kalmaktadır.¹¹

KADINLARIN ÖZEL SAĞLIK İHTİYAÇLARINA YÖNELİK RİSKLER:

- COVID-19 hastanelerde yayıldıkça alınan sosyal mesafe ve karantina önlemleri kadınların tıbbi bakıma erişimini olumsuz yönde etkilemektedir.¹²
- Sağlık hizmetlerinin üzerine fazlasıyla yük binmiş olması, kadınların üreme sağlığı hizmetleri de dahil olmak üzere ihtiyaç duydukları birçok hizmete kaynak ayrılmasına yol açmaktadır. Bu süreçte, kadınların sağlık çalışanlarıyla yüz yüze görüşme ve ilaçlara erişim; üreme teknolojileri ve (yasal olması halinde) kürtaj hizmetleri; danışmanlık ve tıbbi malzeme tedariki ve doğum öncesi ve sonrası bakım gibi hizmetlere erişimi de olumsuz etkilenmektedir.

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN HAYATA GEÇİRİLMESİ İÇİN AYRILAN KALKINMA VE İNSANİ YARDIM BÜTÇELERİNE YÖNELİK RİSKLER:

- Kadınlar ve kadın kuruluşları; uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşlarının desteği de dahil olmak üzere dış kaynaklı desteklere ve insani yardımlara önemli ölçüde bağımlıdır.
- Bağıışçılar; toplumsal cinsiyete duyarlı kalkınma ve insani yardım faaliyetlerine ayırmış oldukları fonları azaltıp, bu fonları salgın ile mücadele kapsamında acil durum bütçelerine aktarma eğiliminde olabilir. Bu durum en yoksul ve çatışmalardan en fazla etkilenen ülkelerde toplumsal cinsiyet eşitliği konusunda kaydedilecek her türlü ilerlemeye ket vurabilir.

Ayrıca bkz.: **Mercek altında: COVID-19 müdahale programlarında toplumsal cinsiyet eşitliğinin önemi**

MİLLETVEKİLLERİ NE YAPABİLİR?

“Eski bir milletvekili olarak meclislerin sağlıkla ilgili acil durumlarda üstlendikleri kritik rolü iyi biliyorum. Meclisler, halk sağlığı sistemlerine yeterince kaynak ayrılmasını sağlayacak oluşumlardır. Hükümetin eylemlerini takip ederek hesap verebilirlik ilkesini hayata geçirirler.”

Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) Genel Sekreteri

YASAMA

- Müdahale ve iyileştirme ile ilgili mevzuat, yardım paketi ve bütçe çalışmalarının; cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere, toplumsal cinsiyet analizine ve toplumsal cinsiyet uzmanları ile gerçekleştirilen görüşmelere dayandırılarak hazırlandığından ve toplumsal cinsiyet etki analizi içerdiğinden emin olun.
- Müdahale ve iyileştirme konusuna dair mevzuat, ekonomi-yi canlandırma paketleri, bütçeler ve sosyal koruma politikaları hazırlayın ya da mevcut olanlar üzerinde gereksinimlere göre değişiklikler yapılmasını destekleyin. Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı yapan ya da toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştirdiği ispat edilen her türlü kaynağı ortadan kaldırmaya yönelik yeni mevzuat hazırlayın.
- Kadın haklarını geliştirmeyi amaçlayan ve önümüzdeki altı ila on iki ay içerisinde çıkması planlanan ancak COVID-19 sebebiyle (örneğin kadınlara yönelik şiddetin sonlandırılması, kadın üreme sağlığı ve cinsel sağlık ve haklarının korunması, eşit işe eşit ücret ödenmesi, ayrımcı yasaların ortadan kaldırılması, diğer özel tedbirler ve toplumsal cinsiyeti teşvik edecek diğer her türlü mevzuat) ertelenecek mevzuatları ele alın:
 - Bu mevzuatın çıkmasının gecikmesinin kadınlar üzerinde yaratacağı potansiyel etkileri tanımlayın ve takip edin;
 - İlgili mevzuatın ortadan kaldırılmaması ya da unutulmaması için alınabilecek ve söz konusu mevzuatı meclisin gündeminde tutacak lobi çalışmaları vb. önlemleri alın.

İNCELEME

- Hükümet tarafından hazırlanan acil durum mevzuatı, yardım paketleri ve bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı olup olmadığını sözlü ya da yazılı, aşağıdaki soruları sorarak değerlendirin:
 - Kadınların, meclis özel gruplarında kimlerin yer alacağı ve hükümeti medyada kimin temsil edeceği gibi konular da dahil olmak üzere COVID-19 müdahale planlarına dahil edilip edilmediği;

- Toplumsal cinsiyet uzmanlarının hükümetin tasarladığı acil durum mevzuatları, canlandırma paketleri ve bütçelerin hazırlık süreçlerine dahil edilip edilmediği;
- Kadınlara karşı şiddete dair en güncel istatistiki veri ve eğilimlerin mevcut olup olmadığı ve halihazırda uygulanan koruma/hizmet sistemlerinin yeterli olup olmadığı;
- Hükümetin çıkarttığı mevzuat, canlandırma paketi ve bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlılığının izleme ve değerlendirilmesinin yapılıp yapılmadığı.

- Toplumsal cinsiyet odaklı çalışmalar yürütecek bir meclis oluşumunun kurulmasını destekleyin. COVID-19 ile ilgili meclis oturumlarına katılarak toplumsal cinsiyet alanındaki sonuçları hayata geçirecek adaylar önerin. Bu konuda yapılabilecek bazı faaliyetler:
 - Toplumsal cinsiyet uzmanlığına sahip kadın kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve ilgili akademisyenlerin dinlenmesi;
 - Kadın milletvekillerinin ve meclis içindeki diğer toplumsal cinsiyet savunucularının ilgili oturumlara katılım sağlamaları yönünde desteklenmesi;
 - Yalnızca toplumsal cinsiyet politikalarının sonuçlarına yönelik soruşturma/inceleme oturumlarının öneminin unutulmaması;
 - Hazırlanan raporlarda ve diğer meclis dokümanlarında toplumsal cinsiyete duyarlı önerilerin sunulması.
- Toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme araçları kullanarak COVID-19 ile ilgili politika önlemlerinin etkililiğini, verimliliğini, uygunluğunu ve kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkisini değerlendirin. Özellikle, bütçe kesintilerini inceleyin ve kadınları destekleyen ve toplumsal cinsiyet eşitliğini gözetken program ya da girişimler üzerinde kesinti yapılmaması için çalışmalar yürütün.
- COVID-19 ile ilgili toplumsal cinsiyet ayrımı ve eşitsizlik tespit edildiğinde :
 - Sorumlu Bakan ile konuşun;
 - Konuyu meclis gündemine taşıyın ya da uygun olabilecek diğer meclis faaliyetleri aracılığıyla gündeme getirin;
 - COVID-19 müdahalelerinin toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yürütülmesinden sorumlu ilgili komisyon başkanı ve/veya kadın oluşumuna konuyu açın;
 - Yeni mevzuat önermek ya da mevcut mevzuat üzerinde değişiklik yapmak amacıyla meclisteki ilgili üyelerle ağ oluşturma çalışmaları yürütün ve/veya
 - Konuyu medyanın, kadın kuruluşlarının ve/veya parti liderlerinin gündemine taşıyın.

“Yasama incelemesi yaparken dikkate alınacak en önemli hususlardan biri bütçenin kadınların ve erkeklerin ihtiyaçlarına nasıl yanıt verdiği hususunun değerlendirilmesidir... Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme araçları kullanılarak COVID-19 destek paketi önlemlerinin kadınları ve kız çocuklarını nasıl etkilediği değerlendirilmeli ve bütçe ödeneklerinin, bütçe değişikliklerinin ve/veya bütçe kesintilerinin toplumsal cinsiyet eşitliğini nasıl etkileyeceği analiz edilmelidir.”

UN Women Teknik Özet: COVID-19 Bağlamında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme (hazırlanmaktadır).¹³

TEMSİL ETME

- Aşağıdaki mercilere ulaşarak COVID-19'un topluluğunuz içerisindeki kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkisine dair kapsamlı bir analiz gerçekleştirin:
 - Ulusal ve yerel ölçekteki toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmaları ve ilgili bakanlıklardaki irtibat kişileri;
 - Kadın örgütleri ve feminist örgütler, ağlar, lobi grupları, sivil toplum kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar gibi farklı sivil toplum gruplarını temsil eden oluşumlar;
 - Kadın çalışanların yoğunlukta olduğu sektörleri temsil eden sendikalar (örneğin; sağlık işçileri, market çalışanları, çocuk bakım işinde çalışanlar, öğretmenler, turizm sektörü çalışanları);
 - Feminist iktisatçılar; kadın akademisyenler; salgın, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, toplumsal cinsiyet ekonomisi ve kadın liderliği gibi alanlarda uzmanlaşmış sağlık profesyonelleri ve gazetecileri de içeren toplumsal cinsiyet uzmanları.
- Sanal belediye meclisi toplantıları (çevrimiçi ya da belediye meclis çalışanlarının katıldığı telekonferans) düzenleyerek, kısa mesaj gönderimini destekleyerek, topluluk içerisinde çevrimiçi anketler gerçekleştirerek ve sonuçları ilgili bakana ya da muhalefetteki mevkidaşına ileterek COVID-19 ile mücadele konusunda karar verme mekanizmalarında kadın seçmenlerin seslerini duyurun.
- Kriz yönetimi ve salgınla mücadele ekiplerinde kadın sağlığı konusunda çalışacak liderler önerin, bu liderleri destekleyin.
- Kadınların COVID-19 müdahale programlarına siyasi katılımını ve programlara öncülük etmelerini sağlayacak açıklamaların ve bildirilerin kabul edilmesini destekleyin.

ROL MODEL OLUN

- COVID-19 testi yaptırın, sosyal mesafeyi her daim koruyun, sık sık ellerinizi yıkayın/dezenfektan kullanın, küresel ve ulusal sağlık kurumlarınca önerilen sağlıkla ilgili diğer rehberlere ve önlemlere uymak konusunda emsal teşkil edin.
- Kadın milletvekillerine, kriz müdahalelerine yaptıkları katkıyı anlatmaları için “kürsüye” eşit erişim sağlayın.
- Siyasette saygılı, iş birliğine açık ve ortak bir yaklaşım benimseyin; kutuplaşmayı ve rekabeti bir kenara bırakın; her türlü cinsel taciz vakasını, akran zorbalığını ve kadın milletvekillerine ve meclis çalışanlarına yönelik şiddet vakalarını ortaya çıkarın; kadınları korumaya yönelik kurumsal önlemleri destekleyin.

Valparaíso, Chile. Mayıs 13, 2020 © Photo: René Lescornez A.

MECLİSLER NE YAPABİLİR?

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI MÜDAHALELERİ DESTEKLEYİN

- Meclisin tüm yazışmalarında ve çalışmalarında toplumsal cinsiyet eşitliğini gözettiğinden emin olun.
- COVID-19 ve diğer sağlık krizlerinde acil durum müdahaleleri ve iyileştirme çalışmalarının kadın ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde ve kadınların siyasi katılımı ile hazırlanacağı sözünü veren bir deklarasyon ya da bakanlık beyanı yayınlayın.
- COVID-19 müdahale ve iyileştirme çalışmalarını destekleyen tüm kanunların, politikaların ve bütçelerin (i) kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını ve çıkarlarını bütünüyle göz önünde bulundurduğundan, (ii) toplumsal cinsiyet değerlendirmesine dayandırıldığından, (iii) toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı bütçeleme araçları kullandığından ve (iv) politika uygulama sürecinin ve bütçe harcamalarının kadınlar üzerindeki etkileri ve toplumsal cinsiyet eşitliği açısından izlendiğinden emin olun.

KRİZ ESNASINDA MECLİS BÜNYESİNDE TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI BİR ORTAM OLUŞTURUN

- Toplumsal cinsiyete duyarlı olmayan dil ve davranışları yasaklayan kurallar bütünü oluşturun, uygulayın ve gerekli olması halinde bu kurallar bütünü gözden geçirin ve geliştirin. Her türlü toplumsal cinsiyet ayrımcılığı vakası- na, akran zorbalığına, cinsel tacize ve kadınlara yönelik şiddete anında müdahale edilmesini sağlayacak kınama ve disiplin mekanizmaları oluşturun.
- COVID-19'a müdahale sürecinde daha da vahim bir durum alan iş yerinde toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığı ortadan kaldırın:
 - COVID-19 ile ilgili meclis içerisinde dikkate alınması gereken temel unsurları belirlerken üyelere ve meclis çalışanlarına danışın
 - Meclis 'uzaktan' çalışma kararı aldığı anda:
 - Tüm milletvekillerinin ve çalışanların dijital iletişim araçlarına evden eşit ve adil bir şekilde erişim sağlayabildiğinden emin olun;
 - Kadın milletvekillerinin ve çalışanların orantısız bakım sorumluluklarının telafi edildiğinden emin olun;
 - Dijital katılımı izleyecek ve gözden geçirecek mekanizmaları oluşturun ve dijital katılımın milletvekillerinin ve çalışanların iş/özel hayat dengesi üzerindeki etkisini inceleyin.

MECLİS BÜNYESİNDE YÜRÜTÜLEN KRİZ MÜDAHALE ÇALIŞMALARINDA KADINLARIN KATILIMINA ÖNCELİK VERİN

- Yürürlükte olan kurallar üzerinde gerektiğinde değişiklik yapmak suretiyle, COVID-19 ile ilgili yüz yüze ya da sanal

olarak gerçekleştirilecek meclis oturumlarında kadınların orantılı bir şekilde temsil edildiklerinden emin olun.

- Kadın milletvekilleri ve kadın çalışanların krize müdahale çalışmalarına olan katkılarının görünürlüğünü artırın.
- Kadınlara krizle ilgili tüm meclis tartışma oturumlarında konuşma imkânı tanıyın.

MÜDAHALELER BÜNYESİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET ANAAKIMLAŞTIRMA PROSEDÜRLERİNİ HAYATA GEÇİRİN

- Milletvekillerini ve meclis çalışanlarını yürürlükte olan düzenlemeleri değiştirerek, yeni süreçler tanımlayarak ya da mevcut süreçlerin kapsamını genişleterek tüm politika konularında toplumsal cinsiyet araştırmalarına başvurmaları, cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere erişmeleri ve farklı politika alanlarında toplumsal cinsiyet uzmanları ile iş birliği yapmaları hususunda teşvik edin.
- Meclis bünyesinde toplumsal cinsiyete duyarlı COVID-19 müdahalelerini koordine etme sorumluluğu olan özel birimler oluşturun ve bu birimlere yeterli kaynak ayırın:
 - Kadın/eşitlik komisyonu;
 - Kadın ağı;
 - Toplumsal Cinsiyet ve/veya Eşitlik konularında bir komisyon başkanı ya da Sözcü Grup;
 - Meclis kuruluşları;
 - Toplumsal cinsiyet odaklı teknik birimler, araştırma birimleri ya da kütüphane ekipleri;
 - Seçilen üyelere ve meclis idari çalışanlarından oluşan toplumsal cinsiyet odaklı ağlar.
- Meclis bünyesinde gerçekleştirilen faaliyetlerin toplumsal cinsiyet hassasiyetlerini dikkate alarak anaakımlaştırılması için milletvekillerinin ve meclis çalışanlarının kapasitelerini geliştirmeye yönelik çalışmalar.

Meclislerin COVID-19 ile mücadele ederken toplumsal cinsiyet eşitliği meselelerini nasıl ele aldıklarını görmek için bakınız:

Salgın kapsamında yürütülen müdahale çalışmaları Parlamentolararası Ülke Derlemesi

KRİZ MÜDAHALE ÇALIŞMALARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN HASSASİYETİNİ İZLEYİN VE DEĞERLENDİRİN

- Aşağıdaki hususları değerlendirebilmek için ekte sunulan kontrol listesinden faydalanın:
- Meclis tarafından hayata geçirilen salgın ile mücadele çalışmalarının toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde yürütülebilmesi için yapılan faaliyetler;

- Bu faaliyetlerin etkisi;
- Meclisin yapısı ve iç süreçleri üzerinde değişiklik yaparken karşılaşılan güçlükler, bu güçlüklerin nasıl üstesinden gelindiği;
- Salgın esnasında meclis prosedürleri ya da çıktıları üzerinde yapılan ve sonrasında devam ettirilebilecek toplumsal cinsiyete duyarlı değişiklikler.

GELECEKTE 'İŞLERİN AKSAMASINA' KARŞI HAZIRLIKLIL OLUN

- Meclisin mevcut iş planına veya kurumsal stratejisine, krize müdahale sürecinde toplumsal cinsiyete duyarlılık konusunda edinilen tecrübeleri dahil edin.

ELDE EDİLEN TECRÜBELERİN DİĞER MECLİSLERLE PAYLAŞILMASI

- Toplumsal cinsiyete duyarlı müdahale planlarında konuyla ilgili edinilen tecrübenin bölgesel ve uluslararası meclisler ile paylaşılmasının ortaya çıkaracağı faydayı dikkate alın ve bu tecrübeleri tüm milletvekilleri ve meclis çalışanları ile paylaşın.

“Kadınların ihtiyaçlarının dikkate alınması ‘daha iyi bir dünya inşa etmemizde’ bize pek çok fırsat sunacaktır. Ortak insanlık mirasımıza, daha eşitlikçi bir dünyanın inşa edilmesini sağlayacak politika eylemlerinin uygulanmasının ötesinde daha iyi ne hizmet edebilir?”

UN Women İcra Direktör Yardımcısı Anita Bhatia

REFERANSLAR

- ¹ DSÖ, 2019. Sağlık işgücünde toplumsal cinsiyet eşitliği: 104 ülkenin incelenmesi. Bkz.: https://www.who.int/hrh/resources/gender_equality-health_workforce_analysis/en/
- ² Parlamentolararası Birlik (PAB) ve BM Kadın Birimi, 2020. Siyasette kadınlar: 2020. Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/03/women-in-politics-map-2020>
- ³ Regnér, A. ve BM Kadın Birimi, 2020. COVID-19 müdahale kontrol listesi Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/news/stories/2020/3/news-checklist-for-covid-19-response-by-ded-regner>
- ⁴ BM Kadın Birimi. Gerçekler ve rakamlar: Liderlik ve sosyal katılım Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/what-we-do/leadership-and-political-participation/facts-and-figures>
- ⁵ Birleşmiş Milletler, 2020. BM Genel Sekreteri Politika Özeti: COVID-19'un kadınlar üzerindeki etkisi Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women>
- ⁶ a.g.e, DSÖ, 2019.
- ⁷ a.g.e, Birleşmiş Milletler, 2020. BM Genel Sekreteri Politika Özeti: COVID-19'un kadınlar üzerindeki etkisi.
- ⁸ BM Kadın Birimi, 2020. COVID-19: Yeni ortaya çıkmakta olan toplumsal cinsiyet verileri ve bu verilerin önemi. Bkz.: <https://data.unwomen.org/resources/covid-19-emerging-gender-data-and-why-it-matters>
- ⁹ Sosyal Refah, Toplumsal Cinsiyet ve Çocuk İşleri Bakanlığı, BM Kadın Birimi, Oxfam, Sierra Leone İstatistikleri (2014). Ebola Virüsünün Sierra Leone'de Toplumsal Cinsiyet Açısından Çok Sektörlü Etki Değerlendirmesi
- ¹⁰ BM Kadın Birimi, 2020. COVID-19, kadın ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sonlandırılması Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/issue-brief-covid-19-and-ending-violence-against-women-and-girls>
- ¹¹ Birleşmiş Milletler, 2018. Kadına Yönelik Şiddet, Sebepleri ve Etkilerine Dair BM Siyasette Kadına Karşı Şiddet Genel Oturumunda Sunulan Sosyal Raportör Raporu A/73/301. Bkz.: <https://undocs.org/en/A/73/301>.
- ¹² UNGA A/70/723. **İnsanlığı Gelecekteki Sağlık Krizlerine Karşı Korumak:** Sağlık Krizlerine Karşı Küresel Müdahaleler Konulu Üst Düzey Katılımlı Panelde Sunulan Rapor, Tedbirlerin Değerlendirilmesi (2017). Yeni Ortaya Çıkan Bulaşıcı Hastalık Verilerinde Toplumsal Cinsiyetin Önemi; Smith, Julia (2019). 'Acil durumda ortaya çıkan tiranlıkla baş etme': hastalık ve salgın müdahale ve hazırbulunuşluk programlarına toplumsal cinsiyetin derç edilmesi, Toplumsal Cinsiyet ve Kalkınma 27(2).
- ¹³ BM Kadın Birimi, 2020. Teknik Özet: COVID-19 Bağlamında Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Bütçeleme

İLAVE KAYNAKLAR

TOPLUMSAL CİNSİYET MESELELERİ VE COVID-19

- Birleşmiş Milletler, 2020. Politika Özeti: [COVID-19'un Kadınlar Üzerindeki Etkisi](#)
- BM Kadın Birimi, 2020. [Kadına Karşı Şiddetin Sona Erdirilmesi ve COVID-19 Politika Özetleri](#).
- BM Ekonomik ve Sosyal İşler Bölümü (DESA), 2020. [Politika Özeti No 69: Geride Kimseyi Bırakmamak: Engellilik ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında COVID-19 Krizi](#)
- BM Kadın Birimi, Uluslararası Kalkınma Hukuku Örgütü (IDLO), BM Kalkınma Programı (UNDP), BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC), Dünya Bankası ve Pathfinders, 2020. [Rapor: COVID-19 Bağlamında Kadınlar İçin Adalet](#)
- Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve BM Kadın Birimi, 2020. [COVID-19 Salgını Sırasında Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Hakkında Veri Toplanması](#)

TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI PARLAMENTO ARAÇ KİTLERİ

- EIGE, Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar İçin Araç Kiti: <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-sensitive-parliaments>
- PAB, 2016. Parlamentoların Toplumsal Cinsiyet Hassasiyetinin Değerlendirilmesi: Kendi Kendine Kontrol Kiti: <http://www.ipu.org/pdf/publications/gender-toolkit-e.pdf>
- OECD, 2015. "Bölüm 3: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamentolar" OECD Toplumsal Cinsiyetin Anaakımlaştırılması ve Uygulanması Araç Kiti: 2015 OECD Toplumsal Cinsiyet Önerilerinin Kamu Düzeninde Uygulanması: <https://www.oecd.org/gov/toolkit-for-mainstreaming-and-implementing-gender-equality.pdf>
- OSCE, 2017 Hukukun Kadın ve Erkek İçin İşlemesi: Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Mevzuat için Pratik Rehber: <https://www.osce.org/odihr/327836>
- UNDP, 2009. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Parlamento: Mevzuatta Anaakımlaştırma El Kitabı: <https://www.iknowpolitics.org/en/2009/01/gender-responsive-parliament-handbook-gender-mainstreaming-legislature>

PARLAMENTOLAR VE COVID-19 KRİZ MÜDAHALELERİ

- CPA, 2020. CPA İngiliz Milletler Topluluğu ve Mevzuatları için COVID-19 (Koronavirüs) Salgını ve Parlamenter Demokrasiyi Hayata Geçirmeye Yönelik Ortak Araç Kiti: http://www.cpaq.org/cpahq/Main/Programmes/Coronavirus_Toolkit.aspx
- PAB, 2020. Salgın Döneminde Parlamentolar: <https://www.ipu.org/parliaments-in-time-pandemic>
- PAB ve UNDP 2017, 2017 Küresel Parlamentolar Raporu: Parlamento İncelemesi: Parlamentonun Hükümeti Sorumlu Kılma Gücü: <https://www.ipu.org/resources/publications/reports/2017-10/global-parliamentary-report-2017-parliamentary-oversight-parliaments-power-hold-government-account>
- UNDP ve Milletvekilleri Küresel Eylemi (PGA), 2017, İnsan Haklarını İlerletme ve LGBTİ Bireylerin Dahil Edilmesi: [Milletvekilleri El Kitabı: http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/parliamentary-development/advancing-the-human-rights-and-inclusion-of-lgbt-people--a-hand.html](http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/democratic-governance/parliamentary-development/advancing-the-human-rights-and-inclusion-of-lgbt-people--a-hand.html)

EK:

COVID-19 BAĞLAMINDA TOPLUMSAL CİNSİYETE DUYARLI MÜDAHALELER: MİLLETVEKİLLERİ İÇİN KONTROL LİSTESİ

Bu kontrol listesi, Meclis El Kitabı: COVID-19’la Mücadelede Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Olmak adlı belgeye ek olarak hazırlanmıştır. Milletvekilleri ve meclis çalışanlarına hem salgın esnasında hem de sonrasında toplumsal cinsiyete duyarlı COVID-19 müdahale ve iyileştirme çalışmaları yürütmeleri için yardımcı olabilecek bir rehber niteliğindedir. Kontrol listesinde mecliste gerçekleştirilen faaliyetlere dair dört ana sınıflandırma bulunmaktadır:

1. Meclisle İlgili Faaliyetler ve Yasama

COVID-19 salgını; meclisler de dahil olmak üzere tüm iş yerlerinde büyük değişiklikler yapılmasını gerekli kılmıştır. Bu bağlamda; meclislerin bu değişikliklerin kadın milletvekilleri ve kadın çalışanlar üzerindeki etkisini dikkate alması ve yürütmekte oldukları tüm çalışmalarda toplumsal cinsiyeti anaakımlaştırma yaklaşımını benimsemeleri gerekmektedir.

2. Meclisle İlgili Meseleleri İnceleme ve Takip Etme

Meclisler, hükümetlerce yürütülen salgın müdahale planlarının uluslararası toplumsal cinsiyet eşitliği yükümlülükleri ile uyumlu olmasını sağlamalıdır. Planlar ayrıca kadınlara yönelik her türlü şiddeti ortadan kaldırmaya ve toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılığa son vermeye yönelik tedbirler içermelidir.

3. Mecliste Temsil Edilme

COVID-19 ile ilgili müzakerelerde kadınların da sesinin duyurulmasını sağlamak amacıyla milletvekilleri kadınlarla seçim bölgelerinde görüş alışverişi yapılmasına olanak tanıyacak toplantılar düzenlemeli, kadınların düşünce ve görüşlerini dikkate almalıdır.

4. Meclis Değerlendirme Çalışmaları ve Daha İyi Bir Dünyanın İnşa Edilmesi

Meclisler, toplumsal cinsiyete duyarlılığı salgına yönelik hazırlanan müdahale planlarına dahil etmeyi sağlayacak imkânları değerlendirmeli, gerekli olması halinde bu planlarda değişiklik yapmalıdır.

Bangkok, Thailand. April 2, 2020 © Photo: UN Women/Ploy Phutpheng

MECLİSLE İLGİLİ FAALİYETLER

SORULAR

1.1. Meclisin yapısı ve liderlik

- Mecliste hangi oluşumlar ya da liderler COVID-19 ile mücadele kapsamında toplumsal cinsiyete duyarlı faaliyetlerin yasalaştırılması ya da bu faaliyetlere bütçe ayrılmasından/hükümetin bu konuda gerçekleştirmekte olduğu çalışmaları izlemekten sorumludur?
- Söz konusu oluşumların ya da liderlerin faaliyetlerini koordine etmek ve ilgili faaliyet ve sonuçların seçilmiş milletvekillerine, meclis çalışanlarına ve medyaya duyurulması için ne tür düzenlemeler yapılmaktadır?
- İlgili oluşumların ve liderlerin kapsamlı, cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere erişimi mevcut mudur?
- Mecliste, tüm konuları kapsayacak şekilde ve yeterli sayıda toplumsal cinsiyet uzmanı çalışmakta mıdır? Şayet çalışmıyorsa, ilave toplumsal cinsiyet uzmanı alımı nasıl gerçekleştirilecektir?

1.2. Komisyon çalışmaları

a. Toplumsal cinsiyete duyarlı COVID-19 araştırmaları ve bilgi toplama

- COVID-19 ile ilgili araştırma ya da inceleme oturumlarını yönetmekle sorumlu geçici komisyonların mevcut olması durumunda, bu komisyonların üye dağılımı ve bu komisyonlardaki liderliğin toplumsal cinsiyet eşitliği açısından iyi bir dengede olduğunu söylemek mümkün müdür?
- Tüm komisyonların COVID-19 ile ilgili soruşturmaları yürütebilmelerini ve toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsemelerini sağlamak amacıyla meclis kurallarının yeniden gözden geçirilmesi (ya da askıya alınması) gerekmektedir?
- Komisyonların COVID-19 ile ilgili araştırmalarda toplumsal cinsiyete duyarlı bir yaklaşım benimsemelerini sağlamak amacıyla bu komisyonlara ayrılan kaynakların (toplumsal cinsiyet uzmanları da dahil olmak üzere ilave personel tahsis edilmesi, diğer materyal ve kaynaklara erişim sağlanması gibi) artırılması gerekli midir?
- Tüm komisyonların ilgili politika alanlarında cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere erişimi mümkün müdür?
- COVID-19 ile ilgili araştırma, inceleme ve diğer yasama işleri yürütülürken özellikle de kadın kuruluşları ve sivil toplum örgütleri tarafından sözlü ya da yazılı olarak sunulan bulgular bu komisyonlarca dikkate alınmakta mıdır?
- Toplumsal cinsiyete duyarlı paydaşların haritalandırılması yapılmış mıdır? COVID-19 ile ilgili araştırmalarda bu haritalardan faydalanılmış mıdır? Komisyonların bu bağlamda ilgili haritalandırma çalışmasını yürütmelerini sağlayacak etkili ve verimli idari kapasiteleri mevcut mudur?
- Komisyon çalışmalarına katkı sağlayan kişilerin (ister yüz yüze ister sanal olsun) çeşitliliğini gözetmek adına hangi izleme süreçleri tanımlanmıştır?

b. Kanunların ve bütçelerin toplumsal cinsiyete duyarlı analizi

- COVID-19 ile ilgili harcamaların kadınlar ve kız çocukları üzerindeki etkililiğinin, verimliliğinin, uygunluğunun ve çıktılarının değerlendirilmesinde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme araçlarından faydalanılmış mı?
- COVID-19 ile ilgili politikalar, kanunlar ve programlar ana hedefleri ve yararlanıcıları dikkate almış mı?
 - Farklı kadın grupları politikalar kapsamında dikkate alınmış mı?
 - Farklı gruplara ait kadınlar ve erkekler bu politikalardan eşit ölçüde faydalanacak mı?
- Politika, program ya da mevzuata ayrılan kaynaklar ve imtiyazlar bütün yararlanıcılara eşit olarak ulaşabiliyor mu?
 - Kaynakların/imtiyazların dağıtılma biçimi hem kadınlar hem de erkekler açısından eşit şekilde erişilebilir mi?
 - Kaynakların/imtiyazların dağıtılmasında 'kadınlara özel' kurallar var mı?
 - Kadın ve erkekler uygulamada bu kaynaklardan eşit derecede faydalanabiliyor mu?
- Politika, program ya da kanunların sosyal ve ekonomik maliyetleri ile sağladığı kazanımların toplumsal cinsiyet açısından farklılık yaratması bekleniyor mu? Eğer öyleyse bu farklılıklar nelerdir?
- Politika ve program müdahalelerinin mevcut toplumsal cinsiyet ilişkilerini kötüleştirmedi, muhafaza etmedi ya da zorlaştırmaması beklenmekte midir?

c. COVID-19 bağlamında toplumsal cinsiyete duyarlı raporlama ve öneriler

- Komisyon tarafından öne sürülen toplumsal cinsiyete duyarlı öneriler (i) resmî raporlar halinde mi yoksa (ii) diğer komisyon çıktıları formatında mı hazırlanmaktadır?
- Komisyon tarafından öne sürülen toplumsal cinsiyete duyarlı önerilere istinaden hükümet ya da meclis tarafından geliştirilen müdahaleleri izlemeye yönelik bir prosedür var mıdır?
- Komisyon tarafından toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve eşitsizlik vakaları ortaya çıkarıldığında aşağıda listelenen eylemlerden herhangi biri hayata geçirildi mi?

- Sorumlu Bakan ile görüşmek
- Meclisin ilgili oturumunda ya da diğer uygun meclis faaliyetleri aracılığıyla bu konuyu masaya yatırmak
- Konuyu seçilmiş meclis başkanının ya da meclis içerisinde COVID-19 bağlamında toplumsal cinsiyete duyarlılığa dair sorumlulukları olan kadın hakları biriminin gündemine getirmek
- Kürsüde diğer üyelerle ağ oluşturarak yeni mevzuat önerileri ya da mevzuat değişiklikleri teklif etmek
- Konuyu medyanın, kadın örgütlerinin ve/veya siyasi partilerin gündemine taşımak

1.3. Sanal/dijital katılım

- **Video konferans yöntemi ile toplanmak, uzaktan oy kullanmak gibi salgın süresince meclislerin toplanması için başvurulmuş dijital ya da uzaktan erişim yöntemleri toplumsal cinsiyet eşitliği etki analizine tabi tutuldu mu?**
- Kadın ve erkek milletvekilleri ve ilgili meclis çalışanları evlerinde aynı ve eşit dijital imkanlara (donanım ve yazılım) sahip mi? Değilse, bu imkanların eşitlenmesi için ilave çalışmalar yapılacak mı?
- Kadın ve erkek milletvekilleri ve ilgili meclis çalışanlarının dijital ekipmanları kullanma becerileri eşit ve verimli mi? Değilse, bu konuda eğitim verilecek mi?
- Kadın milletvekillerinin ve meclis çalışanlarının orantısız bakım sorumlulukları dikkate alındığında, yeni çalışma biçimlerine uyum sağlamaları için gerekli tedbirler alındı mı? Alındıysa ne tür tedbirler alındı?
- Meclis, bakım ihtiyaçları bulunan milletvekilleri ve meclis çalışanları için ilave mali destek sağladı mı?
- Meclis, kadın ve erkek milletvekilleri ve meclis çalışanlarının dijital katılımını takip edip inceleyecek bir sistem geliştirdi mi?

1.4. Kurumsal uygulamalar & kurumsal kültür, çevrimiçi ve çevrimdışı

- **Meclisteki yöneticiler meclis etik kurallarının önemini altını çizerek bu kuralların en üst seviyede uygulanma zorunluluğunu dile getirdi mi? Meclise yakışmayan tavır ve davranışlar arasında cinsel taciz, akran zorbalığı ve kadınlara yönelik şiddetin de bulunduğunu belirtti mi?**
- **Milletvekilleri ve meclis çalışanları bakımından mevcut etik kurallar gözden geçirildi mi? Toplumsal cinsiyete duyarlı davranış ve söylemi öne çıkaran ilave kuralların geliştirilmesine ihtiyaç var mı?**
- **Salgın süresince ‘yüz yüze’ gerçekleştirilen meclis oturumlarına katılan kadın milletvekili sayısının mecliste ki kadın sayısına oranı nasıldı?**
 - Toplantı yeter sayısının sağlanmasına yönelik kriterler ve bu kriterlerin kullanımı gözden geçirildi mi?
 - Oy verme ve diğer meclis faaliyetlerinde vekil tayin etme imkanı gözden geçirildi mi?
 - Toplantı yeter sayısı ya da vekillerin toplumsal cinsiyet dengesinin sağlanmasına (ya da en azından mecliste kadınların oranını yansıtan) istinaden yeni ve revize edilmiş iç tüzükler geliştirildi mi?
- **Kadın ve erkek milletvekilleri münazaralarda, görüş belirtme sıralarında, kanun tekliflerinde ve soru önergelerinde eşit ölçüde söz alıp, soru soruyor ve COVID-19’a dair yasa değişikliği teklifleri öne sürüyorlar mı?**
 - Milletvekillerinin değişiklik önermek ya da soru sormak gibi durumlarda ‘bizzat’ harekete geçmelerini gerekli kılan iç tüzükler ve diğer kurallar gözden geçirilmeli mi?
 - COVID-19 görüşmeleri esnasında söz alma hakkı/süresine dair kriterler belirli mi? Bu kriterler nelerdir?
 - Genel anlamda mecliste söz alma imkânı söz konusu olduğunda toplumsal cinsiyete duyarlı kuralların getirilebilmesi için iç tüzüklerin değiştirilmesi ya da askıya alınması gerekli mi?
- **Mecliste milletvekillerinin tartışma oturumlarına katılımı ve milletvekili katılımına dair cinsiyete göre ayrıştırılmış veriler izleniyor mu?**
- **COVID-19 krizi ile ilgili meclis bünyesindeki düzenlemelerde toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları gözetiliyor mu? Özellikle de tek bakım veren olmak durumunda kalanlar meclis oturumlarına katılabiliyor mu; sanal mecliste anelik konusunda ne tür düzenlemeler mevcut; iş/özel hayat dengesi kadınlar açısından gözetiliyor mu?**

1.5. İş yeri sağlığı ve güvenliği

- **COVID-19 ve bir iş yeri olarak meclise dair dikkate alınması gereken temel hususlar tanımlanmış mı?**
 - Yapılan görüşmeler tüm milletvekillerini ve meclis çalışanlarını kapsamakta mı?
 - Kadınların ve ebeveynlerin özel ihtiyaçları düşünüldü mü?
 - Virüsten etkilenen bireylerle temasa geçme ihtimalinin arttığı düşünüldüğünde; tüm milletvekillerinin COVID-19 testlerine erişimi mümkün mü?
 - Milletvekilleri ile yakın mesafede çalışan personel ve meclis çalışanlarının gerekli olması halinde test yaptırması mümkün mü?
 - Mecliste sosyal mesafe kurallarına uyuluyor mu?: Meclis oturumlarının gerçekleştirildiği salonlar, oy verme alanları, grup/komisyon odaları, yemek yenilen alanlar, mutfaklar ve diğer mekânlar.
 - Milletvekilleri ve çalışanlara kişisel koruyucu ekipman tedarik ediliyor mu?
 - İlave ruh sağlığı ve fiziksel destek acil yardım hatları ve hizmetleri milletvekillerinin, meclis çalışanlarının ve milletvekili personellerinin kullanımına açık mı?

1.6. Önceden tasarlanmış mevzuat

- Önümüzdeki altı ila on iki ay içerisinde meclisten geçmesi planlanan toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına ilişkin bir mevzuat mevcut mu?
- Eşitlik ile ilgili ya da kadınları orantısız ölçüde etkilemesi beklenen bir hususta yalnızca kadınlara yönelik alınan tedbirler var mı?
- Söz konusu mevzuatın ertelenmesi durumunda toplumsal cinsiyete ilişkin mevzuların etkilenmesine dair riskler mevcut mu? Eğer varsa, hangileri?
- Hangi mevzuat öncelik teşkil ediyor?
- Söz konusu mevzuatın önem ve önceliğini yitirmemesi için gerekli tedbirler alınıyor mu?

2: İNCELEME VE TAKİP ETME

SORULAR

2.1. COVID-19 müdahale, iyileştirme ve acil durum mevzuatı, yardım paketleri ve bütçeleri

- Müdahale ve iyileştirme çalışmalarına yönelik (i) mevzuatta, (ii) yardım paketlerinde ve (iii) bütçelerde toplumsal cinsiyet politikalarına öncelik verilmekte mi?
- (i) Acil durum mevzuatı, (ii) yardım paketleri ve (iii) bütçeler:
 - Cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere ve toplumsal cinsiyet analizine dayandırılmış mı?
 - Kamu çalışanı ya da dışarıdan istihdam edilen toplumsal cinsiyet uzmanları sürece dahil edilmiş mi?
 - Toplumsal cinsiyet uzmanları tarafından tasarlanmış bir toplumsal cinsiyet değerlendirmesine başvurulmuş mu?
 - Aşağıdaki toplumsal cinsiyet politika sonuçlarına yanıt vermiş mi?
 - Hemşireler, acil tıp teknisyenleri, temizlik personeli, market çalışanları, öğretmenler, çocuk bakımında çalışanlar gibi COVID-19 döneminde sahada çalışanlar arasında kadınların daha fazla temsil edilmesi;
 - COVID-19 öncesindeki dönemde de kadınların ekonomik açıdan daha güvencesiz işlerde istihdam edildikleri;
 - Kadınların karşılıksız bakım işleri ve diğer ev içi sorumlulukları, bu sorumlulukların kadınların istihdam edilebilirlikleri üzerindeki etkisi;
 - Hareket kısıtlamaları ve izolasyon sebebiyle ev içi ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet riskinin artmış olması;
 - (Yasal olması halinde) Kürtajla ilgili danışmanlık hizmetlerine ve kürtaj hizmetlerine erişim, anne sağlığı ve diğer üreme sağlığı hizmetlerinin bütünüyle mevcut oluşu da dahil olmak üzere kadın üreme hakları üzerindeki kısıtlamalar;
 - Kadınların, özellikle de gelişmekte olan ülkelerde, dış kaynaklı yardımlara ve insani yardımlara olan ihtiyaçları göz önüne alındığında, uluslararası ve yerel sivil toplum kuruluşları tarafından verilen destek.
- (i) Müdahale ve iyileştirme mevzuatında, (ii) yardım paketlerinde ve (iii) bütçelerde (ve bütçe miktarlarında) yalnızca kadınlara yönelik tedbirler mevcut mudur?

2.2. COVID-19 ile ilgili hükümet grupları/komisyonları

- Hükümet tarafından COVID-19 ile ilgili olarak kurulan özel siyasi bir grupta (salgın ile ilgili çalışmalar yürüten diğer kamu komitelerinin/oluşumlarının üzerinde veya altında):
 - Kadın ve erkekler eşit ölçüde temsil edilmekte mi? Değilse, kadınların oranı nedir?
 - Kadından sorumlu Bakan ya da eşdeğer Bakan bu grubun üyesi midir?
- Hükümet tarafından özel bir COVID-19 grubu kurulduğunda:
 - Bu grupta kadınlar ve erkekler eşit olarak temsil ediliyor mu? Değilse, kadınların oranı nedir?
 - Kadından sorumlu Bakan ya da eşdeğer Bakan bu grubun üyesi midir?
 - Toplumsal cinsiyet uzmanlığı olan yeterli sayıda uzman bu grubun üyesi midir?

2.3. Meclis yapısı ve liderlik

- Mecliste hangi oluşumlar ve kişiler hükümetin COVID-19 ile mücadele kapsamında yürüttüğü çalışmaların toplumsal cinsiyete duyarlı olup olmadığını incelemekle sorumludur?
- Hükümet eylemlerini koordine etmeye yönelik düzenlemeler nelerdir?
- Hükümetin eylemlerinin ve etkilerinin ilgili üyelere, meclis çalışanlarına ve medyaya aktarılmasında dikkate alınacak unsurlar nelerdir?
- Öne çıkan TV ve radyo programlarında muhalefet adına kimin konuşacağı belli midir?
- İlgili kişilerin kapsamlı ve cinsiyete göre ayrıştırılmış verilere erişimi var mıdır?
- İnceleme işlevini yerine getirmek için gereken resmi kaynaklara ve imkânlarla sahipler mi?
- Mecliste tüm politika alanlarında yeterli sayıda toplumsal cinsiyet uzmanı çalışıyor mu? Çalışmıyorsa, ilave toplumsal cinsiyet uzmanı alımı nasıl gerçekleştirilecektir ve nereden kaynak ayrılacaktır?

3. MECLİSTE TEMSİL EDİLME

SORULAR

3.1. Kadın seçmenlerle görüşme ve iletişim

- Mecliste COVID-19 salgınına yönelik müdahale gerçekleştirilirken, özellikle de sosyal mesafe tedbirleri alınırken kadınların sesine kulak veriliyor mu?
- Kadın seçmenlere yönelik sanal meclis oturumları, mobil iletişim cihazları aracılığıyla mesajlaşma, çevrim- içi topluluk anketleri düzenlendi mi?
- Aşağıdaki mercilerin önerilerine başvuruldu mu ya da bu mercilerden bilgi talep edildi mi?
 - Ulusal/yerel toplumsal cinsiyet eşitliği mekanizmaları, ilgili bakanlık bünyesindeki toplumsal cinsiyet irtibat kişisi;
 - Kadın kuruluşları? Sivil toplum kuruluşlarını, hükümet dışı kuruluşları ve uluslararası hükümet dışı kuruluşları temsil eden oluşumlar;
 - Kadınların çoğunlukta çalıştığı sektörleri temsil eden sendikalar (örneğin sağlık işçileri, çocuk bakımında çalışanlar, öğretmenler);
 - Feminist ekonomistler;
 - Kadın işletme sahipleri;
 - Salgın, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, toplumsal cinsiyet ekonomisi ve kadın liderliği gibi konularda uzmanlaşmış kadın akademisyenler.
- COVID-19 müdahalelerinde toplumsal cinsiyete özgü hususlar aşağıdakiler kişiler ve makamlar muhatap alınarak dile getirilmiş mi?
 - Devlet/Hükümet Başkanları;
 - İlgili Bakan ya da Müsteşar/Bakan Yardımcısı ya da Kadından Sorumlu Bakan;
 - Muhalefet Liderleri;
 - Meclis Başkanı ya da meclisteki diğer siyasi liderler;
 - COVID-19 ile mücadelede toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerin gerçekleştirilmesinden sorumlu kadın meclis oluşumları.
- Meclisin kriz esnasında kadınların toplumsal cinsiyete özgü ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına gerçekleştirdiği etkinlikleri tanıtan bir internet sitesi de dahil olmak üzere, meclisin kamuoyu ile olan iletişimini düzenleyecek bir stratejisi mevcut mudur?

3.2. Kadınların seçim siyasetine katılımı

- Çevrimiçi ya da posta ile oy verme işleminin gerçekleştirilmesi düşünüldüğünde, toplumsal cinsiyet eşitliği etki değerlendirmeleri yapıldı mı? Örneğin;
- Kadınların katılım oranları ile ilgili olarak farklı seçim kayıt prosedürleri düşünüldü mü?
- İnternet ya da mobil telefona erişim konusunda toplumsal cinsiyete göre farklılıklar dikkate alındı mı?
- Okuma yazması olmayan ya da “resmi” dil becerilerinden yoksun olan kadınlar hesaba katıldı mı?
- Ailece oy kullanma uygulamasının kadın seçmenler üzerindeki etkisi düşünüldü mü?

4. DEĞERLENDİRME VE DAHA İYİ BİR DÜNYANIN İNŞASI

4.1. Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Düşünce Biçimi

- Salgın sonrası döneme dair tahmin yürütürken meclisteki COVID-19 müdahale planlarından sorumlu birimden ya da milletvekillerinden ve meclis çalışanlarından bu kontrol listesindeki soruları incelemeleri istendi mi?
- Salgın sonrası dönemi değerlendirirken dikkate alınacak sorular:
 - Salgın sürecinde toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerde bulunulmasını sağlamak için hangi eylemler hayata geçirildi?
 - Bu eylemlerin etkisi ne oldu?
 - Bu değişiklikleri hayata geçirirken hangi güçlüklerle karşılaşıldı ve bu güçlüklerin üstesinden nasıl gelindi?

4.2. Kazanımların ‘yeni normal’ kapsamında uygulanması

- Salgın esnasında meclis prosedürleri ya da çıktıları üzerinde gerçekleştirilen toplumsal cinsiyete duyarlı değişiklikler salgın sonrasında da sürdürülebilir mi?
- Geçici iç tüzüklerin kalıcı olması sağlanacak mı?
- Toplumsal cinsiyet uzmanlarına erişim sistematik hale getirilecek ve sürdürülecek mi?
- Toplumsal cinsiyete duyarlı medya yayınları gerekecek mi?

4.3. Yeni bir gelecek için hazırlanmak, ‘işlerin kesintiye uğraması’

- Meclisin mevcut iş planına ya da meclis stratejisine toplumsal cinsiyete duyarlı tecrübeler eklendi mi?

4.4. Diğer meclislerin tecrübeleri

- Salgın sonrası dönemde bölgesel ya da uluslararası düzeyde diğer meclislerle toplumsal cinsiyete duyarlı meclis müdahaleleri konusunda hangi çıkarımlar, tecrübeler paylaşılabilir?
- Edinilen bu tecrübeler, tüm milletvekilleri ve meclis çalışanları ile nasıl paylaşılabilir?